[2024] 8 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 99: 2024 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 582

ਲੋਕ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਖੋਜ ਕੇਂਦਰ

(ਪ੍ਰਸਾਰ) ਅਤੇ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ

ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ

(ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰ. 110 ਆਫ 2006)

06 ਅਗਸਤ 2024

[ਵਿਕਰਮ ਨਾਥ* ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨਾ ਭਾਲਚੰਦਰ ਵਰਾਲੇ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਮੁੱਦਾ

ਮਾਮਲਾ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਦਯੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ।

ਸਿਰਲੇਖ

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਧਾਰਾ 32, 21, 39(e), 42, 48A ਅਤੇ 43 "ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ" ਕਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ - ਪ੍ਰਣਾਲੀਗਤ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ - ਲਿਖਤ ਪਟੀਸ਼ਨ u/Art. 32 ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਦਯੋਗਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਈਨਿੰਗ, ਉਸਾਰੀ, ਪੱਥਰ ਕੱਟਣ ਅਤੇ ਰੇਤ ਬਲਾਸਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਵਿੱਚ "ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ" ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਿਲਿਕਾ ਧੂੜ ਦੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰਾਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਲਾਇਲਾਜ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ' ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਖੋਜ, ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਉਪਚਾਰਕ ਉਪਾਵਾਂ ਕਾਰਨ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀਗਤ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਤੁਰੰਤ ਲੋੜ ਹੈ; ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਡਾਕਟਰੀ ਦੇਖਭਾਲ, ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਅਤੇ ਪੁਨਰਵਾਸ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣਾ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ:

ਮੰਲ: ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੱਖ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਉਦਯੋਗ ਆਪਣੇ ਕਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੁਝ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਇਹਨਾਂ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ - NGT ਨੇ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ-ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਉਦਯੋਗਾਂ ਅਤੇ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕੰਟਰੋਲ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਾਜ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕੰਟਰੋਲ ਬੋਰਡ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ - NGT ਅਜਿਹੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਅਤੇ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਦੇ ਫੈਲਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਵਾਧੂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇਗਾ। ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਾਮਿਆਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਢੁਕਵਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਐਨ.ਐਚ.ਆਰ.ਸੀ. ਨੇ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਆਵਜ਼ਾ

ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ - (ਈ.ਐਸ.ਆਈ.ਸੀ.) ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਐਨ.ਐਚ.ਆਰ.ਸੀ. ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਕਿ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਵੰਡ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ ਦੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੀ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਕਮੇਟੀਆਂ, ਸੀਪੀਸੀਬੀ, ਐਨਐਚਆਰਸੀ, ਅਤੇ ਡੀਜੀਐਮਐਸ ਦੁਆਰਾ, ਐਨਜੀਟੀ ਅਤੇ ਐਨਐਚਆਰਸੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 7-9]

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ

ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਐਂਡ ਓਆਰਐਸ। [ਡਬਲਯੂ.ਪੀ.(ਸੀ) ਨੰਬਰ 79 ਆਫ਼ 2005] ਆਰਡਰ ਮਿਤੀ 30.01.2008 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਐਕਟਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ; ਸੋਸਾਇਟੀਜ਼ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1860; ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2006; ਫੈਕਟਰੀਜ਼ ਐਕਟ, 1948; ਖਾਣਾਂ ਐਕਟ, 1952; ਨੈਸ਼ਨਲ ਗ੍ਰੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਐਕਟ, 2010।

ਕੀਵਰਡਸ ਦੀ ਸੂਚੀ

"ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ" ਦਾ ਮੁੱਦਾ; ਮਾਈਨਿੰਗ, ਨਿਰਮਾਣ, ਪੱਥਰ ਦੀ ਕਟਾਈ ਅਤੇ ਰੇਤ ਬਲਾਸਟਿੰਗ ਵਰਗੇ ਉਦਯੋਗ; ਸਿਲਿਕਾ ਧੂੜ ਦੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰ; ਲਾਇਲਾਜ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ; ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਖੋਜ, ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਉਪਚਾਰਕ ਉਪਾਅ; ਪ੍ਰਣਾਲੀਗਤ ਸੁਧਾਰ; ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਖਤਰਨਾਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਡਾਕਟਰੀ ਦੇਖਭਾਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ; ਮੁਆਵਜ਼ਾ; ਪੁਨਰਵਾਸ; ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੱਖ; ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਵੰਡ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ; ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਗ੍ਰੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ; ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕੰਟਰੋਲ ਬੋਰਡ; ਰਾਜ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕੰਟਰੋਲ ਬੋਰਡ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕੇਸ

ਸਿਵਲ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) 2006 ਦਾ ਨੰਬਰ 110

(ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ)

ਨਾਲ

2017 ਦਾ ਨੰਬਰ 8 ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੇਸ (ਸੀ)

ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰੀ

ਲਿਮਟਿਡ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨੇਹਾ ਰਾਠੀ, ਕਮਲ ਕਿਸ਼ੋਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਨੁਪ੍ਰਿਆ, ਰਾਹੁਲ ਖੁਰਾਣਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਮਰ ਵਿਜੇ ਸਿੰਘ, ਸੁਮਿਤ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਰਜਤ ਸਾਂਗਵਾਨ, ਵੈਭਵ ਯਾਦਵ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁੰਜਨ ਸਿੰਘਾਨੀਆ, ਕੇਸ਼ਵ ਮਿੱਤਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਬਰਨੀ ਸੋਮ, ਮਨੀਸ਼ ਵਰਮਾ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ ਜਪਤਾ, ਐੱਫ. ਕਸਾਨਾ, ਐਸ.ਕੇ.ਵਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਵਾਤੀ ਘਿਲਦਿਆਲ, ਅਰਾਵਿੰਦ ਐਸ., ਸੌਰਭ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਯ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਅਭਿਨਵ ਪਾਂਡੇ, ਰਾਕੇਸ਼ ਚੰਦਰ, ਨਿਰਭਯਾ ਐਸ ਤਿਵਾੜੀ, ਅਭਿਮੰਨਿਊ ਸਿੰਘ, ਅਜੈ ਸ਼ਰਮਾ, ਸੰਨੀ ਚੌਧਰੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅੰਕਿਤਾ ਸ਼ਰਮਾ, ਅਰਜੁਨ ਡੀ. ਸਿੰਘ, ਸ਼ੰਜੇ ਰੰਜਨ ਕੁਮਾਰ, ਸ਼ੰਭਾਨ ਕੁਮਾਰ, ਸ਼ੰਭਾਨ ਗੁ. ਰੰਜਨ, ਅਦਿੱਤਿਆ ਸਿੰਘ, ਵੀ.ਐਨ. ਰਘੂਪਤੀ, ਮਨੇਂਦਰ ਪਾਲ ਗੁਪਤਾ, ਸ਼੍ਰੇਅਸ ਲਲਿਤ, ਸਿਧਾਰਥ ਧਰਮਾਧਿਕਾਰੀ, ਆਦਿਤਿਆ ਅਨਿਰੁੱਧ ਪਾਂਡੇ, ਭਰਤ ਬਾਗਲਾ, ਸੌਰਵ ਸਿੰਘ, ਆਦਿਤਿਆ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰੀਤ ਐਸ. ਆਦਰਸ਼ ਦੂਬੇ, ਆਨੰਦੋ ਮੁਖਰਜੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਏਕਤਾ ਭਾਰਤੀ, ਸ਼ਵੇਤੰਕ ਸਿੰਘ, ਸੋਮ ਰਾਜ ਚੌਧਰੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਰੂਤੀ ਅਰਾਧਨਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਕੁਮਾਰ, ਰਾਘਵੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ, ਆਨੰਦ ਕੁਮਾਰ ਦੂਬੇ, ਜੈਨੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ, ਨਿਸ਼ਾਂਤ ਵਰਮਾ, ਐੱਮ. ਯੋਗੇਸ਼ ਕੰਨਾ, ਸ਼ੁਵੇਦੀਪ ਰਾਏ, ਸ਼ੁਵੇਮੀਤ ਕੁਮਾਰ, ਸ਼ੁਭਮੰਤ ਕੁਮਾਰ, ਸ਼ੁਭਮ ਕੁਮਾਰ, ਸ. ਆਸ਼ੂਤੋਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਸਤਿਆ ਮੋਹੰਤੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਸਥਾ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੇਅਸ ਅਵਸਥੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਲੀਜ਼ੂ ਸ਼ਾਇਨੀ ਕੋਨਯਕ, ਸੰਤੋਸ਼ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ, ਯਕੇਸ਼ ਆਨੰਦ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੋਨਮ ਆਨੰਦ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਐੱਸ.ਐੱਲ. ਸੁਜਾਨਿਆ, ਮਹਿਫੂਜ਼ ਅਹਿਸਾਨ ਨਾਜ਼ਕੀ, ਮੋਹਿਤ ਪਾਲ, ਰਾਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਚੌਧਰੀ, ਕੁਨਾਲ ਚੈਟਰਜੀ, ਸੁਪ੍ਰਤੀਕ ਸਰਕਾਰ, ਸ਼ਰਵਣ ਕੁਮਾਰ ਕਰਣਮ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਿਰੀਸ਼ ਤਿਆਗੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਤਾਯਦੇ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਗੋਵਰਧਨ, ਅਨਿਕੇਤ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜੈਸ਼੍ਰੀ ਪੀ.ਕੇ., ਜੈ਼ੇਸ਼ ਗੌਰਵ, ਈਸ਼ਵਰ, ਇਸ਼ਵਰ ਚੰਦਰਜੀ, ਐੱਮ. ਧਮੀਧਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਿਚਾ ਕਪੂਰ, ਕੁਨਾਲ ਆਨੰਦ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ੀਸ਼ਮ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਵਿਵੇਕ ਕੁਮਾਰ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਗੌਤਮ, ਐਡਵ. ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ.

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ / ਹੁਕਮ

ਨਿਰਣਾ

ਵਿਕਰਮ ਨਾਥ, ਜੇ.

<u>ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰ. 2006 ਦਾ 110:</u>

1. ਇਹ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਪਟੀਸ਼ਨਰ-ਪੀਪਲਜ਼ ਰਾਈਟਸ ਐਂਡ ਸੋਸ਼ਲ ਰਿਸਰਚ ਸੈਂਟਰ, ਦਿੱਲੀ ਸਥਿਤ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਦਯੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ "ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ" ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦਖਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਸੰਗਠਨ, ਜੋ ਕਿ 20 ਦਸੰਬਰ, 1999 ਤੋਂ ਸੋਸਾਇਟੀਜ਼ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹੈ, ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿਹਤ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੱਥਰ ਦੇ ਕਰੱਸ਼ਰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਪੱਥਰ ਦੀਆਂ ਖਾਣਾਂ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਉਸਾਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ।

2. ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਇੱਕ ਲਾਇਲਾਜ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਸਿਲਿਕਾ ਧੂੜ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸਾਹ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਖੋਜ, ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਉਪਚਾਰਕ ਉਪਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਈਨਿੰਗ, ਨਿਰਮਾਣ, ਪੱਥਰ ਕੱਟਣ ਅਤੇ ਰੇਤ ਬਲਾਸਟਿੰਗ ਵਰਗੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਸਿਲਿਕਾ ਧੂੜ ਦੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰਾਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਸਾਹ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਰ ਲਏ ਗਏ ਸਿਲਿਕਾ ਕਣ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੇ ਟਿਸ਼ੂ ਦੀ ਸੋਜਸ਼ ਅਤੇ ਦਾਗ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਹ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਤਿੰਨ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ: ਕ੍ਰੋਨਿਕ, ਐਕਸਲੇਟਿਡ, ਅਤੇ ਐਕਿਊਟ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ, ਜੋ ਕਿ ਐਕਸਪੋਜਰ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਅਤੇ ਮਿਆਦ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰੋਨਿਕ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ, ਸਭ ਤੋਂ ਆਮ ਰੂਪ, ਘੱਟ ਤੋਂ ਦਰਮਿਆਨੀ ਐਕਸਪੋਜਰ ਦੇ 10 ਤੋਂ 30 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਤੀਬਰ ਰੂਪ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਐਕਸਪੋਜਰ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਲੱਛਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਹ ਚੜ੍ਹਨਾ, ਲਗਾਤਾਰ ਖੰਘ, ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਅਤੇ ਥਕਾਵਟ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜੋ ਅਕਸਰ ਗੰਭੀਰ ਅਪੰਗਤਾ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਢੁਕਵੇਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਵਾਂ, ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੀ ਰੋਕਥਾਮਯੋਗ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸਖ਼ਤ ਲਾਗੂਕਰਨ ਅਤੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਸ ਕਮਜ਼ੋਰ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਸੰਕਰਮਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਦੀ ਖੋਜ, ਰੋਕਥਾਮ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀਗਤ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਤੁਰੰਤ ਲੋੜ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

3. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਦਯੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਬੇਕਾਬੂ ਪ੍ਰਸਾਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਰਜ ਸਿਹਤ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨਜਨਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਘੋਰ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 39(e) ਅਤੇ 42 ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਤਾਕਤ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਜਾਂ ਤਾਕਤ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਖਤਰਨਾਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਡਾਕਟਰੀ ਦੇਖਭਾਲ, ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਅਤੇ ਪੁਨਰਵਾਸ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 48A ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਧਾਰਾ 43 ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਜ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਦੀ ਉਜਰਤ, ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਮੌਕਿਆਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਆਨੰਦ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

4. ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਸੰਗਠਨ ਪੀੜਤਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਬੀਮਾ, ਇਲਾਜ, ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਅਤੇ ਪੁਨਰਵਾਸ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਸੰਗਠਿਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਉੱਚ-ਪੱਧਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਗਠਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਅਤੇ ਇਲਾਜ, ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਪੁਨਰਵਾਸ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ, ਅਤੇ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਲਈ ਵਿਕਲਪਕ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ।

<u>ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਸਾਰ</u>

5. ਇਹ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ 2006 ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੌਜੂਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੂਲ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਸਨ:

*ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ।

*ਕਾਨੂੰਨ, ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਮਾਮਲੇ ਮੰਤਰਾਲਾ।

ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰਾਲਾ।

ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ।

ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ।

ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ।

ਦਿੱਲੀ ਰਾਜ।

*ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼।

5.1 27.03.2006 ਨੂੰ, ਇਹਨਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਜੋ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2006 ਦੇ ਅਧੀਨ ਗਠਿਤ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਸਥਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਧਿਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

5.2) 25.07.2008 ਨੂੰ, ਐਨ.ਐਚ.ਆਰ.ਸੀ. ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕੰਟਰੋਲ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਇੱਕ ਧਿਰ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

5.3) 5.3.2009 ਨੂੰ, ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਐਨ.ਐਚ.ਆਰ.ਸੀ. ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਦਯੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਰਵੇਖਣ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਮੁੱਢਲੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਿਹਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਅਤੇ ਕਿਰਤ ਮੰਤਰਾਲੇ, ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਬਾਰੇ ਅਗਲੇਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਐਨ.ਐਚ.ਆਰ.ਸੀ. ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਐਨ.ਐਚ.ਆਰ.ਸੀ. ਨੂੰ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਦੇ ਖਾਸ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ, ਪੀੜਤਾਂ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਡਾਕਟਰੀ ਰਾਹਤ ਅਤੇ ਉਕਤ ਬਿਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

5.4 01.02.2010 ਨੂੰ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
5.5 12.11.2010 ਨੂੰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 05.03.2009 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਐਨ.ਐਚ.ਆਰ.ਸੀ. ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਗੋਧਰਾ ਵਿੱਚ ਖਾਣ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੇ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਕਾਰਨ ਮਰਨ ਵਾਲੇ 238 ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਵਜੋਂ 3,00,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, 304 ਮਜ਼ਦੂਰ ਜੋ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਤੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਖਾਣ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਏ ਸਨ, ਨੂੰ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੁਨਰਵਾਸ ਪੈਕੇਜ ਦੇਣ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ।

5.6 18.2.2014 ਨੂੰ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਪ੍ਰਚਲਨ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਾਕੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ।

5.7 4.5.2016 ਨੂੰ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ 12.11.2010 ਨੂੰ ਐਨ.ਐਚ.ਆਰ.ਸੀ. ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਕਰਮਚਾਰੀ ਰਾਜ ਬੀਮਾ ਨਿਗਮ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ-ਜਵਾਬਦੇਹ ਵਜੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਨੂੰ 238 ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ 1 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ *2 ਲੱਖ ਰੁਪਏ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫਿਕਸਡ ਡਿਪਾਜ਼ਿਟ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਐਨ.ਐਚ.ਆਰ.ਸੀ. ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਾਮੇ 3 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਝਾਬੂਆ ਅਤੇ ਅਲੀਰਾਜਪੁਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕੁਲੈਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਲਈ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵੰਡ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕੁਲੈਕਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਭਾਲੀ ਜਾਣੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ (ਈ.ਐਸ.ਆਈ.ਸੀ.) ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਨੂੰ ਐਨ.ਐਚ.ਆਰ.ਸੀ. ਦੁਆਰਾ ਪਛਾਣੇ ਗਏ 304 ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਪੁਨਰਵਾਸ ਕਦਮਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੀਪੀਸੀਬੀ ਨੂੰ ਗੋਧਰਾ, ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਅਤੇ ਨਿਊਮੋਕੋਨੀਓਸਿਸ ਬਾਰੇ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਬਾਰੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

5.8 23.8.2016 ਨੂੰ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕੁਲੈਕਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੀਪੀਸੀਬੀ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਵਾਧੂ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਦੀ ਵੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ 30 ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਕੁਆਰਟਜ਼ ਪੀਸਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿੱਚੋਂ 16 ਕਾਨੂੰਨੀ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਸੀਪੀਸੀਬੀ ਨੇ ਘਾਟਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕੰਟਰੋਲ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਐਸਪੀਸੀਬੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਅਤੇ 14 ਗੈਰ-ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ 'ਤੇ ਚਾਰ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਗੈਰ-ਅਨੁਕੂਲ ਇਕਾਈਆਂ ਮੁੜ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਐਸਪੀਸੀਬੀ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਰੋਕਥਾਮ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਅਨੁਕੂਲ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸੀਪੀਸੀਬੀ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੁਆਰਟਜ਼ ਪੀਸਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਵੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ:

"i. ਸੰਭਾਵੀ ਸਰੋਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਬਾੜੇ ਦੇ ਕਰੱਸ਼ਰ ਹੌਪਰ, ਕਨਵੇਅਰ ਬੈਲਟਾਂ ਤੋਂ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਪੁਆਇੰਟ, ਡਿਸਇੰਟੀਗ੍ਰੇਟਰ, ਬਾਲਟੀ ਐਲੀਵੇਟਰਾਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਪਲਾਂਟ ਉਪਕਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਪੁਆਇੰਟ, ਰੋਟਰੀ ਸਕ੍ਰੀਨਾਂ, ਚੁੰਬਕੀ ਵਿਭਾਜਕ, ਵਾਈਬ੍ਰੇਟਰੀ ਸਕ੍ਰੀਨਾਂ, ਆਦਿ 'ਤੇ ਧੂੜ ਕੱਢਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦਾ ਢੁਕਵਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਜਿਹੇ ਸੰਭਾਵੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਧੂੜ ਕੱਢਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨਿਯੰਤਰਣ ਯੰਤਰ (APCD) ਰਾਹੀਂ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। APCD ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਟੈਕ CPCB ਐਮੀਸ਼ਨ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ, ਭਾਗ-III ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਢੁਕਵੀਂ ਨਿਗਰਾਨੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ii. ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਛੱਤ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 2 ਮੀਟਰ ਉੱਪਰ ਸਟੈਕ ਦੀ ਉਚਾਈ ਬਣਾਈ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇਗੀ।

iii. ਪਲਾਂਟ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸ਼ੈੱਡਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਨਿਰੀਖਣ ਲਈ ਸ਼ੈੱਡ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਲੋਜ਼ਡ ਸਰਕਟ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ (CCTV) ਕੈਮਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

iv. ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੜਕਾਂ ਬਿਟੂਮਨ/ਕੰਕਰੀਟ ਦੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਜੋ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਦੁਆਰਾ ਭਗੌੜੇ ਨਿਕਾਸ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਸਹੀ ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਗਿੱਲੇ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ।

v. ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਰੀ ਪੱਟੀ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

vi. ਭਗੌੜੇ ਨਿਕਾਸ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਧੂੜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਪਾਣੀ ਦੇ ਛਿੜਕਾਅ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖੇ ਜਾਣਗੇ।

vii. ਉਤਪਾਦਾਂ ਨੂੰ ਟਰੱਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਡ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਬੈਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਰੀਕ ਧੂੜ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਭਗੌੜੇ ਨਿਕਾਸ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਟੈਲੀਸਕੋਪਿਕ ਚੂਟ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।

viii. ਪਲਾਂਟ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੌਰਾਨ ਸਾਰੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਜੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਕਰਣਾਂ (ਧੂੜ ਮਾਸਕ, ਹੈਲਮੇਟ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਜੁੱਤੇ, ਚਸ਼ਮਾ, ਈਅਰਪਲੱਗ) ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।

ix. ਯੂਨਿਟਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਨਿਯਮਤ ਅੰਤਰਾਲਾਂ 'ਤੇ ਜੀਪੀਸੀਬੀ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਗੀਆਂ।

x. ਹਾਊਸਕੀਪਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

xi. ਯੂਨਿਟਾਂ 30 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਮਾਂ-ਬੱਧ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਗੀਆਂ।"

5.9 ਇਸ ਲਈ, ਸੀਪੀਸੀਬੀ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਪੁਡੂਚੇਰੀ, ਝਾਰਖੰਡ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਐਸਪੀਸੀਬੀ ਚੇਅਰਮੈਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਆਰਟਜ਼ ਪੀਸਣ ਵਾਲੀਆਂ ਯੂਨਿਟਾਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਮੀਆਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਐਸਪੀਸੀਬੀ ਚੇਅਰਮੈਨਾਂ ਨੂੰ ਯੂਨਿਟਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਅਨੁਕੂਲ ਯੂਨਿਟਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ।

5.10 ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਨੇ 334 ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਨਰਵਾਸ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਝਾਬੂਆ, ਅਲੀਰਾਜਪੁਰ ਅਤੇ ਧਾਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਭਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਵੰਡ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅੱਠ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ

ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਲਾਭਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਾ ਰਹੇ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਨੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। 5.11 ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਦੀਆਂ ਆਮ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ 'ਤੇ ਹੋਰ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ, ਹਰਿਆਣਾ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਗੁਜਰਾਤ, ਝਾਰਖੰਡ ਅਤੇ ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਐਨ.ਐਚ.ਆਰ.ਸੀ. ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਡਿਊਟੀ ਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਸੌਂਪੀ ਸੀ। ਪਰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰੋਕਥਾਮ ਅਤੇ ਪੁਨਰਵਾਸ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਾਰਥਕ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ 30 ਜਨਵਰੀ 2008 ਨੂੰ W.P.(C) ਨੰਬਰ 79 ਆਫ਼ 2005 ਵਿੱਚ 'Occupational Health & Safety Association Versus Union of India & Ors' ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਹੋਰ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਥਰਮਲ ਪਾਵਰ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਖਤਰਿਆਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਕੁਝ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਨ:

"1. ਸਾਰੇ ਕੋਲੇ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਥਰਮਲ ਪਾਵਰ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਡਾਕਟਰੀ ਜਾਂਚ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਨਿਯੁਕਤ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਪਹਿਲਾ ਮੈਡੀਕਲ ਚੈੱਕ-ਅੱਪ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ii. ਕਿਸੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਬਿਮਾਰੀ, ਬਿਮਾਰੀ, ਜਾਂ ਦੁਰਘਟਨਾ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਇਲਾਜ ਹੋਣ ਤੱਕ ਜਾਂ ਮੌਤ ਤੱਕ ਮੁਫ਼ਤ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਡਾਕਟਰੀ ਇਲਾਜ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

iii. ਬਿਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਹੋਣ ਵਰਗਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

iv. ਵਰਕਰਜ਼ ਕੰਪਨਸੇਸ਼ਨ ਐਕਟ 1923 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਬਿਮਾਰੀ, ਬਿਮਾਰੀ, ਜਾਂ ਦੁਰਘਟਨਾ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

V. ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਮਾਹਰ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਕਰਣ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

vi. ਧੂੜ, ਗਰਮੀ, ਸ਼ੋਰ, ਵਾਈਬ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰੇਡੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਖ਼ਤ ਨਿਯੰਤਰਣ ਉਪਾਅ ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ਼ ਆਕੂਪੇਸ਼ਨਲ ਹੈਲਥ (NIOH), ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ, ਗੁਜਰਾਤ।

vii. ਸਾਰੇ ਮਾਲਕ ਭਾਰਤੀ ਮਿਆਰ ਬਿਊਰੋ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਆਡਿਟ 'ਤੇ ਅਭਿਆਸ ਕੋਡ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ।

viii. NIOH ਦੁਆਰਾ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਖਤਰਨਾਕ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਅਤੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਤਰੀਕੇ।

ix. NIOH ਦੁਆਰਾ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤਾਂ ਜੋ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣ।"

5.12 ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸਿਲਿਕਾ ਯੂਨਿਟਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਸਬੰਧਤ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਡਿਊਟੀ ਧਾਰਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੀਤੀਗਤ ਢਾਂਚੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਾਭਾਂ ਬਾਰੇ ਸੀ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਅੱਜ ਤੋਂ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਅਗਲੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਤਰੀਕ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ 'ਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਗੇ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਾਰਤ ਰਾਜ ਭਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਤੇ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਆਦਿ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਗਠਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇਣ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ। ਲੋੜੀਂਦਾ ਖਰਚਾ ਜਿੱਥੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦਾ ਭਾਰ ਚੁੱਕਣਾ ਸੀ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ, ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਡਿਊਟੀ ਧਾਰਕ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਿਰਤ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਆਫ਼ ਮਾਈਨਜ਼ ਸੇਫਟੀ (DGMS) ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ, ਫੈਕਟਰੀ ਐਡਵਾਈਸ ਸਰਵਿਸ ਐਂਡ ਲੇਬਰ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟਸ (DG-FASLI) ਸਨ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਡਿਊਟੀ ਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ:

i. "ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗ/ਖਾਣਾਂ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ-ਵਾਰ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਦੇ ਜੋਖਮ ਵਾਲੇ ਕਾਮੇ ਲੱਭੇ ਜਾਣੇ ਹਨ।
ii. ਇਹਨਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ/ਨਿਊਮੋਕੋਨੀਓਸਿਸ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ, ਰਾਜ-ਵਾਰ, ਅਤੇ ਉਦਯੋਗ/ਖਾਣ-ਵਾਰ।

iii. ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ/ਨਿਊਮੋਕੋਨੀਓਸਿਸ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡਾਕਟਰੀ ਇਲਾਜ, ਅਤੇ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮੁਆਵਜ਼ਾ।

iv. ਪਿਛਲੇ 10 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਕਾਰਨ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਵੇਰਵੇ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੈ,।"

5.13 ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਖਾਣਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਅਤੇ ਫੈਕਟਰੀ ਸਲਾਹ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਕਿਰਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ (DG-FASLI) ਨੂੰ ਫੈਕਟਰੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 91A ਅਤੇ ਖਾਣਾਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 9A ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਾਮਿਆਂ ਦਾ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ, ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ, ਇਲਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਸਹੂਲਤਾਂ, ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਸਲ ਅਦਾਇਗੀ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਾਮਿਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਲਈ ਹੋਰ ਪੁਨਰਵਾਸ ਕਦਮਾਂ ਬਾਰੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਰਵੇਖਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ।

5.14 10.2.2017 ਨੂੰ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਪੀਡਿਟ ਸੰਘ ਦੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

5.15 1.5.2017 ਨੂੰ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਸੰਬੰਧੀ 23.8.2016 ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜੋ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਐਨ.ਐਚ.ਆਰ.ਸੀ. ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। CPCB ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕੀ ਉਸਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੁਆਰਟਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿਲਿਕਾ ਧੂੜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਦਯੋਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

5.16 05.03.2019 ਨੂੰ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ-ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 24.7.2017 ਨੂੰ CPCB ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਇੱਕ ਭਿਆਨਕ ਤਸਵੀਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਸਿਹਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਮੌਤਾਂ ਹੋਈਆਂ।

5.17 ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਭੂਸ਼ਣ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹੋਰ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਰਾਜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਢੁਕਵਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਅਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਨੂੰ ਐਨ.ਐਚ.ਆਰ.ਸੀ. ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਜਵਾਬ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

6. ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਕਮੇਟੀਆਂ, ਐਨ.ਐਚ.ਆਰ.ਸੀ., CPCB, ਅਤੇ DGMS ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਤੁਰੰਤ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੋ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂ ਉਠਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਲਈ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਧੀਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਠਿਤ ਹਨ। ਉਹ ਇਹ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਧੀਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਬਲਕਿ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਦਮ ਵੀ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਹਨ।

7. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੱਖ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਕਿ ਉਦਯੋਗ ਆਪਣੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੁਝ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਵਿਚਾਰ-ਅਧੀਨ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਗ੍ਰੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਹੈ। 2010 ਵਿੱਚ ਨੈਸ਼ਨਲ ਗ੍ਰੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਸਥਾਪਿਤ ਐਨਜੀਟੀ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਰੇ ਅਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇਹ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ 2006 ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਐਨਜੀਟੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਮਾਮਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਐਨਜੀਟੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਭਰ ਵਿੱਚ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ-ਪ੍ਰੋਨ ਉਦਯੋਗਾਂ ਅਤੇ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏ ਕਿ ਸੀਪੀਸੀਬੀ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਐਸਪੀਸੀਬੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਸੀਂ ਐਨਜੀਟੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਅਤੇ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿਲੀਕੋਸਿਸ ਦੇ ਫੈਲਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਵਾਧੂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣ।

8. ਦੂਜਾ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਾਮਿਆਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਚੁਕਵਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਮਿਲੇ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਐਨਐਚਆਰਸੀ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ (ਈ.ਐਸ.ਆਈ.ਸੀ.) ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਐਨ.ਐਚ.ਆਰ.ਸੀ. ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਵੰਡ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਅਤੇ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

9. ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਕਮੇਟੀਆਂ, ਸੀਪੀਸੀਬੀ, ਐਨਐਚਆਰਸੀ, ਅਤੇ ਡੀਜੀਐਮਐਸ ਦੁਆਰਾ ਜਮ੍ਹਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਨੂੰ ਐਨਜੀਟੀ ਅਤੇ ਐਨਐਚਆਰਸੀ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਐਨਜੀਟੀ ਅਤੇ ਐਨਐਚਆਰਸੀ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਦੀ ਵੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।

10. ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੇਸ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 8 ਆਫ 2017

11. ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੇਸ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 8 ਆਫ 2017 ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਵੀ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ: ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕੇਸ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
ਸਿਰਲੇਖ: ਨਿਧੀ ਜੈਨ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਦਿਵਾਕਰ ਜੋਤੀ ਐਡਵੋਕੇਟ